

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до Закону України
«Про Національну поліцію» (щодо приведення у відповідність
до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини)
(реєстр. № 7023 від 10 серпня 2017 року)

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 18 квітня 2018 року (протокол № 69) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» (щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини) (реєстр. № 7023 від 10 серпня 2017 року), поданий Кабінетом Міністрів України (далі – Законопроект).

Згідно з пояснівальною запискою до Законопроекту він розроблений з метою удосконалення правових зasad діяльності Національної поліції, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини.

Для досягнення зазначеної мети Урядом пропонується внести зміни до статей 37, 43-46, 86 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон). Зокрема, пропонується:

- до обов'язків поліцейського включити інформування центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про кожний випадок затримання особи з урахуванням положень Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального процесуального кодексу України;

- надати затриманій особі можливість негайного повідомлення про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи, а також негайного виклику до спеціально відведеного приміщення, де фактично знаходиться затримана особа, медичних працівників;

- узагальнити норми Закону щодо негайного виклику медичних працівників та письмового повідомлення керівника і відповідного прокурора у всіх випадках завдання особі тілесних ушкоджень, поранення та/або настання смерті, що стались внаслідок застосування поліцейськими заходів

примусу;

- включити у щорічний звіт про діяльність поліції статистичні та аналітичні дані щодо притягнення поліцейських до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з наступного.

У Конституції України зазначається, що Україна є демократичною, правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), в Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8). За приписом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статей 3, 21, 22, частини першої статті 64 Основного Закону України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Частинами першою-другою статті 28, першою-четвертою, шостою статті 29 Конституції України передбачено, що кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання її не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому має бути

невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правичною допомогою захисника. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав (стаття 59 Основного Закону України).

Наведені норми діючого законодавства України цілком кореспонduються з чинними міжнародними договорами (згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), які відповідно до частини першої статті 9 Основного Закону України є частиною національного законодавства України.

Так, статтями 3, 5, 9 Загальної декларації прав людини передбачено, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Ніхто не повинен зазнавати тортуру, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання. Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Такі ж положення щодо права кожної людини на особисту недоторканність та оборону жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження містяться у статтях 3, 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтях 7, 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтях 4, 6 Хартії основних прав Європейського Союзу.

Згідно з частиною третьою статті 17 Конституції України забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохранні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Запропоновані проектом Закону норми щодо надання затриманій особі можливості негайного повідомлення про своє затримання та місце перебування третіх осіб, негайного виклику у разі необхідності медичних працівників, письмового повідомлення керівника і відповідного прокурора у всіх випадках завдання особі тілесних ушкоджень, поранення та/або настання смерті, що сталися внаслідок застосування поліцейськими заходів примусу, відповідають положенням Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (далі – Кодекс).

Так, статтями 2, 3, 5, 6 вказаного Кодексу передбачено, що під час виконання своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку поважають і захищають людську гідність та підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб. Посадові особи з підтримання правопорядку можуть застосовувати силу тільки в разі крайньої необхідності і в тій мірі, в якій це потрібно для виконання їх обов'язків. Жодна посадова особа з підтримання правопорядку не може здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-якої дії, яка представляє собою тортури або інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження і

покарання. Посадові особи з підтримання правопорядку забезпечують повну охорону здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, негайно приймають заходи щодо забезпечення надання медичної допомоги в разі потреби.

У практиці міжнародних органів права затриманих осіб щодо повідомлення про факт свого затримання третій особі, доступу до адвоката та лікаря розглядаються як основні гарантії, спрямовані на запобігання неналежному (жорстокому) поводженню із затриманими особами.

Європейський суд з прав людини неодноразово у своїх рішеннях вказував на порушення Україною вказаних статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наприклад, у рішеннях «Ухань проти України», «Каверзін проти України» тощо.

Відповідно до пунктів 1, 14, 17 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; організація і діяльність прокуратури, органів досудового розслідування; основи забезпечення громадського порядку.

Держава, виконуючи свій головний обов'язок – утвердження і забезпечення прав і свобод людини (частина друга статті 3 Конституції України), – повинна не тільки утримуватися від порушень чи непропорційних обмежень прав і свобод людини, але й вживати належних заходів для забезпечення можливості їх повної реалізації кожним, хто перебуває під її юрисдикцією. Із цією метою законодавець та інші органи публічної влади мають забезпечувати ефективне правове регулювання, яке відповідає конституційним нормам і принципам, та створювати механізми, необхідні для задоволення потреб та інтересів людини (абзац перший пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 01 червня 2016 року № 2-рп/2016).

У Рішенні від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004 Конституційний Суд України вказав, що забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

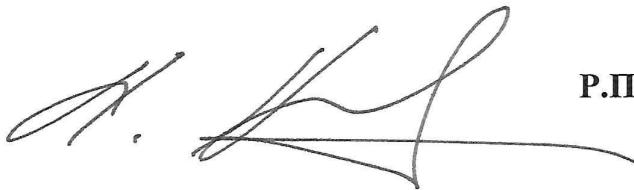
У підпункті 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 12 лютого 2002 року № 3-рп/2002 Конституційний Суд України зазначив, що Конституція України як головне джерело національної правової системи є також базою поточного законодавства. Вона надає можливість урегулювання певних суспільних відносин на рівні законів, які конкретизують закріплени в Основному Законі України положення.

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України надало окремі зауваження до Законопроекту, які втім не стосуються невідповідності Законопроекту нормам Основного Закону України.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» (щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини) (реєстр. № 7023 від 10 серпня 2017 року), поданий Кабінетом Міністрів України, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ